

GYŐRI ADATOK 18. SZÁZADI ÉPÍTŐ- ÉS KÖMŰVESMESTEREKRŐL

Győr és külvárosai sok száz lakóépületének emelése, bővítése, karbantartása minden korban jelentős számú építőmester tevékenységét igényelte.¹ Bedy Vince, valamint Jenei Ferenc és Koppány Tibor adatai szerint a 16–17. századból mintegy két és fél tucatnyi építő- és kőművesmester név szerint is ismert, köztük a várfalak és bástyák tervezői és építői – olasz, spanyol, német, magyar származásúak egyaránt.² A forrásokban továbbiak is felbukkannak.³ A templomok építői közül is többnek ismert a neve. Akár a „nagy nevek” némelyike is feladatul kaphatott, illetve vállalhatott lakóházépítést is, a városban polgárként letelepedő külföldiek esetében ez biztosra mondható – a bástyaépítést egy időben vezető Bernardo Magno építőmester például aligha katonai ténykedésével érdemelte ki, hogy 1564-ben a káptalan házat adományozzon neki.⁴ Az eddig föltárt források igencsak szűkszavúak, más esetekben pedig az ingatlanok tulajdonoslistáinak hiánya nem teszi lehetővé a pontos azonosítást. Béni János nagyprépost 1659-ben kelt végrendeletében ugyan építés alatt álló házából adódó tartozásait rendre felsorolta, de a kőműves, a kőfaragó, az asztalos nevét sajnos nem adta meg.⁵ Az 1668-ban végrendelkező Antonius Forrety kőművesnek adása volt Tarczy János húsz forinttal, „többel uolna ugyan, myuel egy Ember magaságánál mélyebben köllöt uinnem az Fundamentumot az mint megh szegőttünk”.⁶

A 18. századból ismert mintegy másfél tucat építőmester gyakran szintén csak „név”, akár az új polgárok jegyzékéből, akár a háztulajdonosok listájából ismertek is, többet tudunk az osztrák, cseh, morva, német területekről való származásukról, mint tevékenységükről: épületeket a legritkább esetben tudunk csak a nevükhöz kapcsolni.⁷ A tirolai származású Martin Wittwer szerzetes-építész számos magyarországi munkája közül a legjelentősebb a győri karmelita templom (1721–1729), és ő tervezte a győri Kálvária épületeit, valamint a Magyar Ispita templomát is (1. kép).⁸ Újabban a Rákóczi utca 6.

1 A jegyzetekben hivatkozott győri levéltári adatokat az 1980-as években gyűjtöttem. A jelzetek és az adatok, így a kutatási segédanyagokként íródott háztulajdonos-listák újbóli levéltári ellenőrzésére, a névolvasatok esetleg szükséges javítására nem volt módom.

2 Bedy 1941, 184; Jenei–Koppány 1964, 23.

3 A Bedy és Jenei–Koppány névsoraiban Faret Péter néven szerepeltetett Petrus Farety olasz kőműves 1655-ben végrendelkezett, az 1668-ban végrendelkező Antonius Forrety – feltehetően az előbbi rokona – viszont a listában nem szerepel, az utóbbi végrendeletében említett Jakab Torre kőműves azonban talán egyezik a Bedy- és Jenei-féle De Gross Jakabbal: Horváth 1997, 88. (283. sz.); Horváth 2011, 151.

4 Jenei–Koppány 1964, 23; Gecsényi 1983, 672.

5 Horváth 1997, 56. (258. sz.).

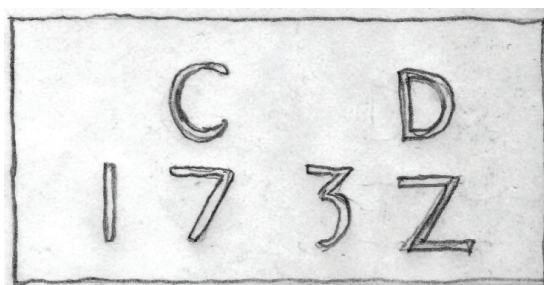
6 Uo., 88. (283. sz.).

7 Jenei–Koppány 1964, 39.

8 Uo., 38, 30–31. kép; Galavics 2001, 368–369, 402. kép.

1. A győri Magyar Ispita templomának főhomlokzata

2. A győri karmeliták CD / 1732 betűjelével ellátott tégl
a Magyar Ispita templomának szentélyfalából. Lővei Pál rajza

alatti Magyar Ispita lakórészének nyugati pinceszakaszában C.+D. / 1732 jelzésű téglák kerültek elő a falakból.⁹ Már korábban, 1990-ben tett megfigyelésem szerint az Ispita Szent Annának szentelt temploma szentélyének földszinti falából is hasonló, CD / 1732 feliratú darabok bukkantak elő (2. kép), jól megfelelő a templom 1735-ös felszentelési dátumának.¹⁰ A betűk *Carmelitae Discalceati* (sarutlan karmeliták) feloldása valószínűsíthető,¹¹ mivel ilyen téglákat találtak az 1980-as években a győri karmelita kolostor helyreállítása során is.¹²

Az építők nevével kapcsolatba hozható épületek ritka példája a régi győri városháza (Rákóczi utca 1.). Az 1703-ban felvett telekkönyv az akkor még csak a tömbje délnyugati részét alkotó városházával kapcsolatban nem említi, hogy már emeletes lett volna.¹³ Az épületet az 1743-ban királyi várossá lett Győr a 18. század közepén emeletes, reprezentatív, de nem hivalkodó formában építtette újjá már a tömb teljes déli felén, a munkálatokat Jungwirth (Jungwürth) Károly polgári építőmester (Carl Jungwürth *bürgl. Maurer Meister*) és Nusslpöck Mátyás polgári ácsmester (Mathias Nöstlböck *bürg. Zimmermeister*, illetve *Architektus*¹⁴) vezette¹⁵ – a helytörténeti irodalomba magyaros formában írt néven kerültek be. Jungwirth az alsó-ausztriai Closter-Zwettlből származott.¹⁶ A városházához (*Rathhaus*) és a (városi) majorhoz (*Mayrhof*) 1746-ban jelentős mennyiségű téglát vásárolt a város – a városházához falazótéglát, a majorhoz vályogtéglát (*Mohrziegel*).¹⁷ 1746. november 5. és december 31. között Adam Richter városi kamarás heti rendszerességgel fizetett Carl Jungwirth polgári építőmesternek és majdnem minden héten Mathias Nöstlböck polgári ácsmesternek a városháza és a major kőműves és ács munkáiért, amely 1747-ben is folytatódott, december 10-ig havi kifizetésekkel.¹⁸

Az egyemeletes épület egyszerűbb tagolású oldalhomlokzata ikerablakokkal megnyitott, íves sarokkal kapcsolódik a Rákóczi utcai főhomlokzathoz (3. kép). Ennek sávózott vakolatdíszű földszintjén az ablakokat erős kiülésű szemöldökpárkány emeli ki, az emeleti helyiségeknek jobb bevilágítást biztosító, magasabb ablaksor szemöldökpárkányja díszesebb kiképzésű. A homlokzat két szélét egy-egy íón fejezetű falpillér hangsúlyozza. A középtengelyben kettős falpillérek tartotta timpanon koronázza a homlokzati sík elé éppen csak kiugró középrizalitot, amelyet azonban megmozgat a földszintjét áttö-

9 Csomortány-Gömöry-Rozmann 2013, 8, 16–17.

10 Jenei-Koppány 1964, 124. A kápolna hol 1725-ös, hol 1753-as építéséről ír: Borbíró-Valló 1956, 194, 204, 140. ábra.

11 Stier 2014, 3. kép.

12 Az épület műemléki kutatását Dávid Ferenc végezte. – A kéziratos győri téglakatalógusba (1983) még csak a győri múzeum gyűjteményi darabja alapján, feloldás nélkül került be a C.+D. / 1718 téglabélyeg: Lövei 1983, 19, VIII. tábla (83. sz.).

13 Villányi 1882, 185; emeletesként jelöli: Borbíró-Valló 1956, II. sz. melléklet.

14 GyMJVL *Documenta Rationum Camenat.* 1746–47 (a Kamarai számadások között), No. 213.

15 Borbíró-Valló 1956, 147–149. ábra; Jenei-Koppány 1964, 120–121, 103. kép.

16 Jenei-Koppány 1964, 39.

17 Március 27-től: GyMJVL Kamarai számadások 1745–46, No. 146–159; november 1.–december 31.: GyMJVL Kamarai számadások 1746–47, No. 215–245.

18 GyMJVL *Documenta Rationum Camenat.* 1746–47 (a Kamarai számadások között), No. 215–222, 224–247.

3. A győri régi városháza

rő, íves kőkeretű kapu két oldalán szabadon álló oszlopokon és a kapukeret záradékára ültetett konzolon nyugvó, a városban gyakori zárterkélyekkel szemben a városvezetés „nyitottságára” utaló, gazdag ornamentikájú vasráccsal hangsúlyozott erkély (4. kép). (A homlokzaton emléktábla hirdeti, hogy „e ház erkélyéről tartotta toborzó beszédét Kossuth Lajos 1848. október 21-én”). A középrizalitot lezáró, háromszögű oromzat közepén – egy, Storno Pál (1892–1962) II. világháború előtti rajzát reprodukáló képeslap szerint – valamilyen kerekded motívum volt,¹⁹ Borbíró Virgil és Valló István monográfiája mind (talán még korábban készült) fényképen, mind képálírásban megörökítette itt a város címerét,²⁰ míg Jenei Ferenc és Koppány Tibor 1964-ben megjelent győri kötetének fényképe a timpanont üresnek mutatja.²¹ Jelenleg Győr városának láthatóan újonnan faragott, rokályos keretelésű, koronás címerpajzsa tölti ki a helyet (5. kép), az eredeti ál-

19 <https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1414488/?img=0> (– utolsó letöltés: 2021. szeptember 30.).

20 Borbíró–Valló 1956, 147. ábra.

21 Jenei–Koppány 1964, 103. kép.

4. A győri régi városháza erkélye

5. Győr város címere
a győri régi városháza timpanonjában

lapotnak megfelelően, egyben megfelelően a jelenlegi használatnak is: az épület ad helyet Győr Város Levéltárának.

A kapualj boltozatának csehsüveg szakaszait stukkókeretelésű tükrök tagolják (6. kép). Bal oldalán erős kiülésű párkánnyal, valamint a szemöldök közepén kagylódíszes-rokályos stukkódísszel hangsúlyozott, szemöldökgyámos kőkereten át nyílik az emeletre vezető, kétkarú lépcső (7. kép).

6. A győri régi városháza
kapualjának boltozata

7. A győri régi városháza
lépcsőindítása

A háztömb északi részén a városháza pincétől a padlásig teljesen egységes, a 18. század közepi, reprezentatív épületnél kevésbé elegáns, alacsonyabb belmagasságú, egyszerűbb homlokzattagolású, kétemeletes szárnyakkal való bővítésére 1768–70 között került sor (Teleki László utca 10., 8. kép).²²

A városháza építését vezető Carolus Jungwirth *magister murarius* sarokháza 1749–50-ben két telken, a mai Kisfaludy utca 44. és Teleki László utca 28., illetve 30. helyén állt, és a tömb déli oldalán kvártély is kapcsolódott hozzá, mellette egy kisebb ház (a „Medve-féle ház”) felével²³ – a nagy sarokház helyén jelenleg újonnan emelt épület áll, és a dél felé a Schweidel utcában ma álló épületek homlokzatai sem mutatnak semmilyen, a 18. századra visszavezethető részletet.²⁴ Az évek menetében visszafelé követve minden évben az övé volt a ház az 1743–44-es adókönyvig, utána pedig 1753–54-ig. 1754–55-ben azonban már Josephus Lix *magister murarius* a tulajdonosa (a Medve-féle házzal együtt említve) 1774–75-ig, 1775–76-ban pedig már „Lix utódai” meghatározás szerepel a jegyzékben.²⁵ Közben az addig tulajdonosként jelölt Carolus Jungwirth 1754–55 és 1756–57 között a Liszt Ferenc utca 9. (ma Nefelejcs utca 2.), 1757–58 és 1760–61 között a mai Liszt Ferenc utca 18. nyugati részét alkotó ház, 1764–65-ben a Liszt Ferenc utca 4., 1765–66 és 1767–68 között a Liszt Ferenc utca 11. (ma Nefelejcs utca 4.) lakója volt²⁶ – 1769-ben hunyt el.²⁷

Egy 1754-es bírósági végzés alapján Jungwirth a két Lix testvér, Josephus és Carolus kőműveslegények (*socios Murarios*) mostohaapja (*vitricus, Stief-Vatter*) volt.²⁸ A vér szerinti apa minden bizonnyal az az Adam Lix kőműves, akinek háztulajdona 1722–23-tól 1737–38-ig folyamatosan megfogható, kivéve 1734–35-öt, amikor Georgius Pehm *murarius* neve szerepel azon a helyen adófizetőként, aki aztán 1737–38-ban és 1738–39-ben is *in domo Lixiana* tűnik fel.²⁹ Ezt követően vehette feleségül Carolus Jungwirth Adam Lix özvegyét, Josephus és Carolus anyját, alighanem átvéve annak iparát és ingatlanjait is. Mind Jungwirth, mind Pehm Adam Lix legényei voltak. Jungwirthet az említett bírósági végzés szerinti anyagi kötelezettségei eléggé megviselhették: mostohafiai felé fennálló tartozása 3687 forintot – egy közepes ház értéke – tett ki, ezt rendben ki is fizette. (Bár a városháza építése és a később említendő, a főtér északi oldalán általa végzett házépítés/bővítés is jelentős, őt a 18. század közepén a város vezető mesterének mutató feladat volt,

22 Nagy 1990, 46–51.

23 *Conscriptio Domestica...* 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 37v. – A kvártély melletti kisebb ház (a mai Schweidel utca 25.), a Medve-féle ház fele: 40v.

24 A kvártély a ma négytengelyes homlokzatú Schweidel utca 23. keleti tengelyébe esett. A kisebb (fél-)ház telekmérete állandósult, ez a háromtengelyes mai Schweidel utca 25.

25 A származási helyel külön nem jelölt adatok Győr Megyei Jogú Város Levéltára állagaiból lettek ki-gyűjtve, a városi adóösszeírások és házberadó (1743–44–1872), egyéb (pl. nemesi) összeírások és adó-lajstromok (1688–1742–43) köteteiből.

26 Lővei-Nagy 2013, 310, 315, 319.

27 Végrendeletét 1769. augusztus 31-én olvasták fel: GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Végrendeletek, No. 427.

28 GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Hagyatékok, No. 218.: „Jungwürth Carolum inter, et Joannes Lix amicabilem accorda, et Conventiones 1754.”

29 GyMJVL Repartitiones IV.A. 1004/a/1, 1004/a/2.

8. A győri régi városháza hátsó szárnyának Teleki László utcai homlokzata

önálló háztulajdonra haláláig nem tett szert, ahogy azt a fentebb sorolt, lakásbérleti adatok mutatják.) A még Adam Lix után maradt adósságokat a fiúknál, a már általa csináltakat nála számolták el. A felhalmozott építőanyag, amire Jungwirthnek a munkájához volt szüksége, első említése szerint az övé maradt, egy lentebbi szövegrész alapján viszont a Lix-féle háznál lévő anyagot a fiúknak, a máshol raktározottat Jungwirthnek ítélték. Jungwirth szobájában két képről (*die bilder*) adtak számot: egy, a Fájdalmas Máriát ábrázoló darab arannyal szemcsézett, üvegezett, virágdíszes fekete keretben volt, a másik pedig az *Agnus Dei*-t ábrázolta. Ezeket Jungwirth halála után a Szentháromságnak szentelt szegényháznak, vagyis a Német Ispitának³⁰ kellett átadni. Jungwirth a mostohafiai, egyben legényei munkájáért is tartozott még: Carl Lix 1753-ban báró Amadénál végzett kőművesmunkájáért, valamint Joseph Lix 1750–53 közötti munkájáért. Az 1754–55-ös adókönyvben Josephus Lix már kőművesmesterként szerepel, immár nagykorú háztulajdonosként nyilván a polgárjogot és a mesterjogot is megkapta.

30 Bedy 1939, 69–72.

Jungwirthnek halála előtt meglévő adósságait 1769-ben írták össze.³¹ Az iratok között található, az építőmester aláírásával ellátott, az 1760-as évekből való néhány számla többsége kisebb, 18, 6, 80, 27 forintos összegekről szól. Egy 1761. október 10-én kelt szerződés egy csatorna építésére vonatkozik, ennek árát, összesen kb. 250 forintot, a következő évben ki is fizették neki.

Egy keltezés nélküli építési számla már sokkal jelentősebb. Eszerint Michael Gerber győri belvárosi házának munkálataiért összesen 6862 forintot és 75 krajcárt vett fel Carl Jungwirth *burgl. Mauерmeister*, aki fővállalkozóként működhetett, mert a számlán nemcsak a saját építőmesteri munkájáért járó 5880 forint szerepelt, de az ácsmester 460 Fl., a lakatosmester 372 Fl., az asztalosmester 84 Fl. 75 krajcár, az üveges 35 Fl. és a kályhás 31 Fl. járandósága is. A ház a mai Széchenyi tér 3. (ma Kenyér köz 9.), a győri főtér északi oldalának egyik hangsúlyos épülete, amelyet az 1749–50-es összeírás már a nemesként és polgárként egyaránt jelzett, kereskedő (*Mercator*) Gerber nevén vett fel.³² Az 1703-ban még a Tarchi örökösök tulajdonában lévő ház akkor már emeletes volt.³³ Gerber tulajdonába nem sokkal 1749 előtt kerülhetett, legalábbis Jenei Ferenc és Koppány Tibor szerint a 18. század közepétől egy évszázadon át volt a Gerber családé, mígnem 1840 körül Molnár János Fruman Antallal új, klasszicizáló homlokzat mögött kétemeletessé nem bővítette.³⁴

A dokumentumok között található 1763. december 12-i kelettel egy egyrészről Johann Michael Gerber polgár és Toth Martin polgári lakatosmester, másrészről Carl Jungwirth polgári kőművesmester közötti szerződés, a csatorna főcsatornába történő bevezetéséről és az úttest ezt követő helyreállításáról, és ehhez anyagként 5, előlegként 15 aranyforint kifizetéséről – nyilván ugyanarról a főtéri házról lehet szó, aminek építési/átépítési munkái addigra befejeződhetnek. Az épület esetleg Jungwirth-hoz köthető falairól, részleteiről csak egy falkutatás adhatna számot. 1767. december 16-án mindenesetre a főtérre néző házat tízezer guldenre értékelték.

Jungwirth 1769. augusztus 20-án íródott adósságlistájának végén megismételték az ugyanazon a napon kelt, és augusztus 31-én fel is olvasott végrendeletének³⁵ utalását rossz egészségi állapotára, egyben megörökítve a ferencesekhez történő temetkezését illető intézkedését. (Valamennyi ismert lakóhelye is a ferences templom közelében volt.)

A „történet” több kőműves mester szereplője Bedy és Jenei–Koppány említett építőmester-felsorolásaiban nem szerepel, a három Lix és Georgius Pehm sem, az 1754-es végzés során közreműködő Joannes Georgius Götzlmayr viszont ismert volt már – ő végezte például a győri Szent Ignác jezsuita templom 1743–44-ben készült főoltárának kőművesmunkáit.³⁶ 1749–50-ben *Georgius Götszmeyer magister murarius* háza az északi várfal mentén a kaszárnyától keletre húzódó, főleg kvártélyokból álló ház sor – dunai

31 GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Hagyatékok, No. 1245.: „Jungwirth Carolum concernentia acta Debitorialis 1769.”

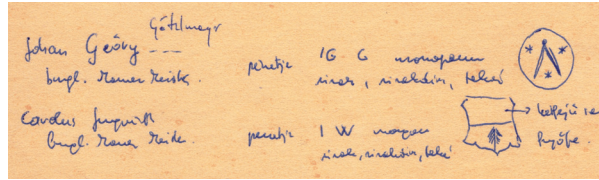
32 *Conscriptio Domestica...* 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 34v.

33 Villányi 1882, 185. Tévesen nem jelöli emeletesként: Borbíró–Valló 1956, II. sz. melléklet.

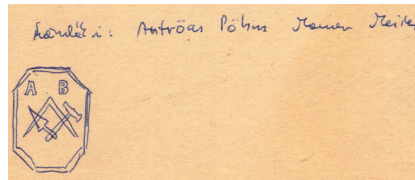
34 Jenei–Koppány 1964, 134–135, 112. és 114. kép.

35 GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Végrendeletek, No. 427.

36 Jenei–Koppány 1964, 39, 140.

9. Vázlat Georgius Götzlmayr és Carolus Jungwirth kőművesmesterek pecsétjéről. Lövei Pál rajza

10. Vázlat Andreas Pöhm kőművesmester pecsétjéről. Lövei Pál rajza

11. Vázlat Marthin Monner és Andreas Längerer kőművesmesterek pecsétjéről. Lövei Pál rajza

bástyasor – egyetlen nagyobb ingatlana volt.³⁷ 1758-ban egy belvárosi lakóház értékbecslésénél Jungwirthtel együtt tűnik fel a neve, mindkettőjük pecsétjével együtt (Götzlmayr álló ovális pecsétjének ábrája körző három csillaggal övezve, Jungwirthé vágott pajzsban kétfejű sast és fenyőfát ábrázol, IW [Iung Wirth ?] monogrammal; 9. kép).³⁸

³⁷ *Conscriptio Domestica...* 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 41v.

³⁸ A győri belvárosban lévő *Rosackerisches Haus* felbecslése a városi tanács rendeletére: GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Hagyatékok, No. 251.: „Ostentatio Domua Rosegheriana 1758.” 1758. május 13. – A felbecsült lakóház a mai Dr. Kovács Pál utca 7., amelynek tulajdonosa 1749–50-ben Roszakker Mátyás özvegye volt: *Conscriptio Domestica...* 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 16r.

1743-ban egyébként az „újváros városi házán tett épületnek költségei” kapcsán Ant-röas Pöhm *Mauer Meister* bocsátott ki számlákat (AB monogrammos pecsétjén kalapáccsal, vakolókanállal és vinklivel, 10. kép), feltehetően Georgius rokona.³⁹ Őt Andreas Pehm *Magister murarius* néven 1749–50-ben egy meglehetősen kis alapterületű ingatlan tulajdonosaként jelöli az adókönyv, a Káptalándomb alatt 1703-ban Pecegdör közként jelölt utcácskában⁴⁰ (ma Sarkantyú köz 4.). A következő években Pöm, Pemm, Pphem, Pöhm, Pem neveken jelölik az adókönyvekben, 1757–58-ban már rokonai – *Consanguinei Pömiani* – szerepelnek a jegyzékben. 1775-ben a Josephus Lix – Jungwirth mostohafia – házát felbecslő Marthin Monner *bürgerlicher Maurer Meister* pecsétjében MM monogram alatt kalapács, vakolókanál és függőőn látható; ugyanitt Andreas Längerer *burger und bau Maister* pecsétje teljes címet mutat, ovális pajzsban A-L monogramot hordozó harántpólyával és a két oldalsó mezőben csillaggal, a pajzs két oldalán burjánzó sisaktakarófoszlányokkal, a pajzsos ülő rostélysisak fölött sisakdíszként növény griff háromszögölő függőőnt emel (11. kép).⁴¹

Az 1749–50-es adóösszeírásban a dunai bástyasor nyugati szakaszának keleti végén, a város nem éppen legelőkelőbb részén, egy kisebb ház után adót fizetőként szerepel Georgius Reizinger *Socius Murarius & Stánckler*,⁴² vagyis közműveslegény és egyben talán tímár.⁴³ Ugyancsak *Socius murarius* volt Tobias Róth, aki egy kis sarokházban lakott 1749–50-ben (a mai Schweidel utca 17. keleti felének helyén).⁴⁴ 1745–46-ban viszont még Carolus Jungwirth kvártélyában lakott az adókönyv szerint.⁴⁵

Rövidítésjegyzék

GyMJVL – Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Győr

Forrásjegyzék

GyMJVL, *Conscriptio Domestica*... 1749–50, IV.A. 1064/a/1.

GyMJVL, Győr Város Tanácsának Iratai, Hagyatékok, No. 218, No. 251, No. 1109, No. 1245.

GyMJVL, Győr Város Tanácsának Iratai, Végrendeletek, No. 427.

GyMJVL, Kamarai számadások 1746–47, No. 146–159, No. 213, No. 215–247.

GyMJVL, *Prothocollum Suburbii Jauriens*. 1728, IV.A. 1001/a/31.

GyMJVL, Repartitiones IV.A. 1001/a/31, 1004/a/1, 1004/a/2.

39 *Prothocollum Suburbii Jauriens*. 1728, GyMJVL IV.A. 1001/a/31.

40 *Conscriptio Domestica*... 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 4r.

41 1775. október 9.: GyMJVL Győr Város Tanácsának Iratai, Hagyatékok, No. 1109.

42 *Conscriptio Domestica*... 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 27v.

43 A tímár foglalkozás felvetését Skorka Renátának köszönöm.

44 *Conscriptio Domestica*... 1749–50, GyMJVL IV.A. 1064/a/1, 40v.

45 GyMJVL Repartitiones IV.A. 1004/a/2.

Bibliográfia

- Bedy 1939 – Bedy Vince: *Győr katolikus vallásos életének multja*. Győr 1939.
- Bedy 1941 – Bedy Vince: Adalékok a győri ipar történetéhez 2. *Győri Szemle* XII. 1941, 108–119, 182–188.
- Borbíró–Valló 1956 – Borbíró Virgil – Valló István: *Győr városépítéstörténete*. Budapest 1956.
- Csomortány–Gömöry–Rozmann 2013 – Csomortány Levente – Gömöry Judit – Rozmann Viktor: *Győr, Rákóczi u. 6. – Nefelejcs u. 3. (6693 hrsz; műemléki törzsszám: 2956) alatti épület pincéjének műemléki kutatási dokumentációja*. Kézirat. Budapest 2013. Magyar Építészeti Múzeum – Műemléki Dokumentációs Központ, Műemléki Tervtár, ltsz. D43498.
- Galavics 2001 – Galavics Géza: Barokk. In: Galavics Géza – Marosi Ernő – Mikó Árpád – Wehli Tünde: *Magyar művészet a kezdetektől 1800-ig*. Budapest 2001, 317–441.
- Gecsényi 1983 – Gecsényi Lajos: Győr középkori helyrajzáról (adatok és kérdőjelek). *Győri Tanulmányok* 5. Győr 1983, 115–132.
- Horváth 1997 – Horváth József: *Győri végrendeletek a 17. századból III. 1655–1699*. Győr 1997.
- Horváth 2011 – Horváth József: Végrendeleti adalékok a 17. századi győri vallásos társulatok (kongregációk) történetéhez. *Alba Regia* XL. 2011, 145–154.
- Jenei–Koppány 1964 – Jenei Ferenc – Koppány Tibor: *Győr*. (Magyar műemlékek) Budapest 1964.
- Lővei 1983 – Lővei Pál: *Győri téglák és téglabélyegek. Adatok a győri téglagyártás történetéhez*. Kézirat, Országos Műemléki Felügyelőség, Budapest 1983. Magyar Építészeti Múzeum – Műemléki Dokumentációs Központ, Műemléki Könyvtár, ltsz. 32084.
- Lővei–Nagy 2013 – Lővei Pál – Nagy Judit: A győri Liszt Ferenc utca háztulajdonosai a 17. század végétől a kiegyezésig. In: Szentesi Edit – Mentényi Klára – Simon Anna szerk.: *Kő kövön. Dávid Ferenc 73. születésnapjára*. H. n. [Budapest] 2013, I., 307–325.
- Nagy 1990 – Nagy Judit: Gorkij utca 10. A régi városháza hátsó szárnyának építéstörténete. In: Borbély János szerk.: *Épületek és építési rendszabályok*. (Győri Városszépítő Füzetek, 4) Győr 1990, 46–51.
- Stier 2014 – Stier László: Téglakiállítás a gyarmati „gunyhósoron”. In: Herczig Béla szerk.: *Jeles téglák, jeles emlékeink 8. A IX. és X. Bélyeges Tégl Napok előadásai*. Tiszaderzs 2013. június 22., Érd 2013. augusztus 24. Baj 2014, 118.
- Villányi 1882 – Villányi Szaniszló: *Győr vár és város helyrajza, erődítése, háztelek- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században*. Győr 1882.

Data from Győr on 18th Century Master Builders and Master Masons

The author did research on the family relations, known places of residence, crested seals, and rare identified creations of master builders found in the sources of the municipal archives of Győr dating from the second third of the 18th century. In mid-century the most influential master was Carl (Carolus) Jungwirth (†1769) from Zwettl Abbey in Lower Austria, who built – with master carpenter Mathias Nöstlböck – the town hall in 1746–1747 (and the city grange).

The storied building, known as the “old town hall” since the completion in the late 19th century of a new, larger town hall (No. 1, Rákóczi st.), duly represented Győr, a free royal city from 1743, with its elegant but not ostentation main façade. Apart from a few minor construction works not attached to concrete locations, an important commission of Jungwirth – as the contractual remuneration reveals – was the building/enlargement of the house at No. 3, Széchenyi tér on the northern side of the main square prior to 1763 (today’s Neoclassical façade dates from around 1840, as witness to a new phase of construction).

Jungwirth was connected to the rest of the known master builders of Győr through family or work relations. In the 1720s and 1730s he and Georgius Pehm were journey-men to house owner master builder Adam Lix. After Lix’s death Jungwirth married his widow and with her hand he got citizen’s rights and the right to be master builder. Both Lix’s sons, Josephus and Carolus became his journeymen. Later Joseph received Adam Lix’s house possessed by Jungwirth so far and became master himself. In 1758 Jungwirth evaluated a downtown dwelling house together with master builder Georgius Götzlmayr, who is known for his work on the Jesuit church. In the mid-century a master builder Andreas Pehm is mentioned as the owner of a smaller house, in all probability a relation to the mentioned Georgius.